

Леся Ярославівна МАСЮК

(Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВИЛ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ТА МІСЦЕ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В НЬОМУ

В науковій статті здійснено всебічний огляд та опрацювання існуючих теоретичних та наукових здобутків щодо правового регулювання правил етичної поведінки поліцейських та формулюванні на цій основі відповідної класифікації за юридичною силою нормативно-правових актів. Доведено, що правове регулювання правил етичної поведінки поліцейських – це нормативний вплив на дії і поведінку суб'єктів правовідносин, з метою упорядкування правил поведінки усіх учасників правовідносин. Правове регулювання правил етичної поведінки поліцейських представляє собою ряд нормативно-правових актів, які регулюють основну правоохоронну функцію в державі та їх систему правовідносин. За юридичною силою нормативно-правових актів, правове регулювання правил етичної поведінки поліцейських становлять: 1. Конституція України; 2. Міжнародні правові акти; 3. Закони України, які містять основні організаційні аспекти діяльності поліції, принципи діяльності поліцейських, а також основні положення щодо проходження служби в поліції, в тому числі окремі етичні норми; 4. Нормативно-правові акти центральних державних органів (постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету міністрів України); 5. Відомчі нормативно-правові акти (накази, інструкції, розпорядження Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України); 6. Акти індивідуальної дії.

Ключові слова: *правове регулювання, правила етичної поведінки, професійно-етичні вимоги, поліцейський, адміністративне законодавство.*

Постановка проблеми. Одним з найважливіших елементів адміністративно-правового механізму є правове забезпечення діяльності органів поліції. Правове забезпечення необхідне для оптимізації та ефективного урегулювання усіх процесів поліцейської діяльності, а також суб'єктів правовідносин. Для регулювання усіх процесів поліцейської діяльності та створення необхідних умов для злагодженого функціонування усіх суб'єктів цих правовідносин необхідна ефективна нормативно-правова база. Важливою складовою у механізмі правового забезпечення є правове регулювання, яке служить необхідним засобом у регулюванні суспільних відносин, а також виступає як необхідний чинник у правовому забезпеченні ефективного функціонування діяльності органів поліції. Тому питання правового регулювання залишається одним із пріоритетних та актуальних.

На важливість досліджуємої проблематики звертали увагу вчені-

адміністративісти, зокрема: М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. В. Батраченко, Ю. П. Битяк, С. М. Бортник, В. М. Гаращук, І. П. Голосніченко, С. М. Гусаров, Д. С. Денисюк, О. В. Джафарова, О. І. Довгань, І. В. Зогуля, О. М. Ключев, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, А. Є. Крищенко, В. В. Маліков, Р. С. Мельник, Д. С. Припутень, О. С. Проневич, О. П. Рябченко, В. В. Сокуренько, В. А. Троян, В. І. Шамрай, С. О. Шатрава та інші. Проте, потреба в забезпеченні правового регулювання правил етичної поведінки поліцейських через призму норм адміністративного законодавства потребує свого вивчення.

Мета статті – є всебічний огляд та опрацювання існуючих теоретичних та наукових здобутків щодо правового регулювання правил етичної поведінки поліцейських та формулюванні на цій основі відповідної класифікації за юридичною силою нормативно-правових актів.

Виклад основного матеріалу. Щоб дослідити поняття «правового регулювання», необхідно насамперед визначити значення терміну «регулювання».

Поняття «регулювання» має різні значення, оскільки застосовується у різних сферах й напрямках діяльності (наприклад соціальне регулювання, економічне регулювання, правове регулювання, тощо) та означає упорядкування суспільних відносин, шляхом впливу відповідних засобів управління на визначений об'єкт. Зокрема, про «регулювання» як функцію управління О. І. Мармаза говорить так, що воно полягає у коригуванні наслідків контролю. Ця функція дозволяє підтримувати всю систему організації на оптимальному рівні, упорядковувати її та забезпечувати необхідні умови для подальшого вдосконалення. Умови організації є різними, тому потрібна регулятивна діяльність з боку керівника, щоб забезпечувати створення балансу між розвитком, бажаннями замовників та можливостями організації, а також сподіваннями колективу та реаліями, тощо. Вона пов'язана з пошуками шляхів удосконалення, управлінням, розвитком, впровадженням інновацій. Функція регулювання відповідає основним вимогам, які висуваються до будь-якої функції управління. Регулювання має свій предмет діяльності (інформація про стан об'єкта управління за наслідками контролю); способи діяльності (стабілізуючі, стимулюючі, дисциплінарні, розпорядницькі); відносини під час управлінської діяльності (лінійні та функціональні, що застосовуються через методи впливу: влада, лідерство); результати управлінської діяльності¹. На думку М. Кельмана та Р. Кельмана «регулювати» означає визначити поведінку людей та їх колективів, спрямовувати на функціонування і розвиток, надавати певних меж і впорядковувати².

Зокрема, сутність будь-якого соціального регулювання (правового, морального, заснованого на звичаях, релігійного, естетичного та ін.) полягає у цілеспрямованому визначенні на нормативному та

¹ Мармаза О.І. Теоретичні аспекти регулювання як функції управління. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 7 (51). С. 464-465.

² Кельман М., Кельман Р. Доктринальні підходи до розкриття поняття «правове регулювання». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. № 3 (39), 2023. С.16.

індивідуальному рівнях, відповідно до визначених завдань такого регулювання і меж дозволеної та необхідної поведінки соціальних суб'єктів у певних життєвих ситуаціях.

Водночас правове регулювання має низку специфічних властивостей, непритаманних або частково притаманних іншим видам соціального регулювання¹. Поняття терміну «правове регулювання» означає упорядкування правил поведінки усіх суб'єктів суспільних відносин, шляхом впливу на них юридичних засобів. Правове регулювання здійснюється через складну взаємодію багатьох правових явищ, а саме: правотворчості, правових норм та актів їх застосування, правовідносин, правосвідомості, правової культури та ін. Саме в цьому вбачається здатність забезпечувати ефективне юридичне регулювання суспільних відносин і полягає в утворенні правової системи суспільства. Правове регулювання може бути охарактеризоване як здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин, з метою забезпечення певних соціальних інтересів, які вимагають правового гарантування². Правове регулювання, на думку багатьох вчених, є нормативним впливом, яке регулює суспільні відносини. Так, до прикладу Р.Я. Демків визначає, що правове регулювання означає специфічну діяльність держави, її органів, посадових осіб і уповноважених громадських організацій стосовно впорядкування суспільних відносин, шляхом установа юридичних норм і прийняття у разі необхідності індивідуальних рішень відповідно до цих норм, вирішення юридично важливих питань, які виникають в межах таких відносин³. І.П. Петрова та Д.Г. Мулявка розуміють правове регулювання як різносторонній вплив на суспільні відносини всіх правових явищ, у тому числі правових ідей, принципів правового життя суспільства, які ще не реалізовані в юридичні форми (закони, нормативно-правові акти тощо)⁴. С.В. Невестюк зазначає, що категорія «правового регулювання» ґрунтується на понятті «регулюванні» (від лат. *regulo*- правило). Воно означає впорядкування, налагодження, приведення у відповідність⁵.

Можна визначити, що правове регулювання правил етичної поведінки поліцейських – це нормативний вплив на дії і поведінку суб'єктів правовідносин, з метою упорядкування правил поведінки усіх учасників правовідносин. Правове регулювання правил етичної поведінки поліцейських представляє собою ряд нормативно-правових актів, які регулюють основну правоохоронну функцію в державі та їх систему правовідносин.

¹ Загальна теорія держави і права / Цвік М. В. та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків, 2009. С. 208.

² Загальна теорія держави і права / Цвік М. В. та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків, 2009. С. 207-208.

³ Демків Р.Я. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 34. Т. 1. С. 21.

⁴ Петрова І. П., Мулявка Д. Г. Нормативно-правове регулювання організації і діяльності міліції України : монографія. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2005. С. 10.

⁵ Невестюк С. В. Механізм цивільного процесуального регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 210 с.

Зокрема, правову основу професійної етики поліцейських складають наступні нормативно-правові акти:

1. Конституція України¹, яка визначає основні конституційні вимоги щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. Конституція України є основоположним документом, що регламентує діяльність поліції та закріплює основні положення, спрямовані на регулювання галузевого законодавства. Поліцейський є громадянином України, якому гарантуються всі права та обов'язки як людини, так і громадянина, які визначені Конституцією України. Поліція здійснює свою діяльність та виконує свої обов'язки на принципах: «верховенства права; дотримання прав і свобод людини; законності; відкритості та прозорості; політичної нейтральності; взаємодії з населенням на засадах партнерства; безперервності, визначених Конституцією та законами України»².

2. Міжнародні правові акти, які з одної сторони визначають необхідність у забезпеченні прав і свобод людини у діяльності правоохоронних органів, зокрема у діяльності органів поліції, а з іншої сторони, які регулюють діяльність у взаємодії правоохоронних органів різних держав щодо протидії злочинності й забезпечення правопорядку, що служать правовою основою взаємодії співробітництва та ефективного регулювання правовідносин у сфері забезпечення правил етичної поведінки поліцейських. Деякі із них, це: Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» від 01.11.2050, яку ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997, Європейський кодекс поліцейської етики від 19.09.2001, Кодекс поведінки службовців органів правопорядку від 17.12.1979. У Європейському кодексі поліцейської етики визначені основні цілі поліції, правові основи поліції, який діє згідно принципів верховенства права та визначені такі питання як роль поліції і система кримінальної юстиції, організаційна структура поліції, керівні принципи діяльності, відповідальність і контроль над поліцією³. Так у р. IV даного кодексу зазначено, що «організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесного та належного виконання своїх обов'язків співробітниками поліції, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод людини»⁴, які закріплені в Європейській конвенції з прав людини⁵. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку – це перший документ

¹ Конституція України : основний закон України від 28.06.1996// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

² Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

³ Європейський кодекс поліцейської етики Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19.09.2001 та Пояснювальний меморандум. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf.

⁴Європейський кодекс поліцейської етики Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19.09.2001 та Пояснювальний меморандум. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf.

⁵ Європейська конвенція з прав людини : закон України від 17.07.1997 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

світового рівня у сфері професійної етики правоохоронних органів, який був прийнятий на основі Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979. Кодекс безпосередньо регламентує правоохоронну діяльність у контексті захисту прав людини, недопущення зловживання силою, недопущення застосування тортур і протидії корупції. Зокрема, тут йдеться про запровадження міжнародних стандартів поведінки правоохоронців в національну правову практику. Положення цього документу були закладені в основу професійно-етичних кодексів різних держав, зокрема: США, ФРН, Франції, Північної Ірландії та інших Західноєвропейських країн. У Кодексі чітко підкреслено взаємозв'язок моральних та правових норм. Основні вимоги цього Кодексу направлені на захист прав і свобод людини, а також на створення необхідних юридичних і моральних застережень від зловживання владою для поліцейських чи інших службовців, на яких покладено обов'язки підтримувати і забезпечувати правопорядок¹.

3. Закони України, які містять основні організаційні аспекти діяльності поліції, принципи діяльності поліцейських, а також основні положення щодо проходження служби в поліції, в тому числі окремі етичні норми, це: Закони України «Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції», «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». Так, Законом України «Про Національну поліцію»² визначені основні обов'язки поліцейського, який зобов'язаний неухильно дотримуватись положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, які регламентують діяльність поліції, в тому числі Присяги. Також поліцейський зобов'язаний професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва, поважати та не порушувати права, свободи людини і громадянина³.

Закон України «Про запобігання корупції», його вимоги та дія поширюється на всіх поліцейських, без виключення, який регулює питання про обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища, обмеження щодо одержання подарунків, запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, обмеження спільної роботи близьких осіб, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та ін. Ст.37 р.VI цього Закону регулює «загальні вимоги до поведінки поліцейських, якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх службових чи представницьких повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог встановлюються цим Законом,

¹ Поліцейська деонтологія: навчальний посібник / за заг. ред. В. Я. Марковського. Львів: ЛДУВС, 2020. 316 с.

² Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

³ Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

який є правовою основою для кодексів чи стандартів професійної етики». Водночас поліцейські під час виконання своїх службових повноважень зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загальновизнаних етичних норм поведінки: «бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими»¹.

Відповідно до статті 37 Закону України «Про запобігання корупції», Закону України «Про Національну поліцію», «з метою формування у поліцейських почуття відповідальності щодо дотримання професійно-етичних норм поведінки під час виконання службових обов'язків, а також сприяння посиленню авторитету та довіри громадян до Національної поліції України, наказом МВС України від 09.11.2016 №1179 були затверджені Правила етичної поведінки поліцейських»².

Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», його вимоги та дія поширюється на всіх поліцейських і визначає: поняття службової дисципліни в Національній поліції України, зобов'язання і обмеження, права і повноваження поліцейських, їхніх керівників, а також встановлює види заохочень і дисциплінарних стягнень, порядок їх застосування та оскарження»³.

4. Нормативно-правові акти центральних державних органів (постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету міністрів України). Нормативно-правові акти, які регулюють і визначають основні завдання, функції як головного органу Міністерства внутрішніх справ України, так і відповідно центрального органу Національної поліції України – це Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878⁴ та Положення про Національну поліцію, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877⁵. Положення про Міністерство внутрішніх справ України визначає, що МВС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, забезпечує основні завдання у сфері охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг⁶. У Положенні про

¹Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 № 1700-VII// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

²Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2016 № 1179 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>.

³Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.

⁴Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету міністрів України від 28.10.2015 № 878 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>.

⁵Положення про Національну поліцію України : постанова Кабінету міністрів України від 28.10.2015 № 877 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.

⁶Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету міністрів України від 28.10.2015 № 878 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>.

Національну поліцію визначено, що «Національна поліція України реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції, порушень законності, службової дисципліни і контроль за їх реалізацією в органі Національної поліції»¹.

5. Відомчі нормативно-правові акти (накази, інструкції, розпорядження Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України).

Окрім норми, що стосуються дотримання правил етичної поведінки поліцейських обумовлені в Порядку складання Присяги працівника поліції, затвердженого наказом МВС України від 09.11.2015 № 1453². Зокрема, приймаючи Присягу, поліцейський зобов'язується безумовно дотримуватись Конституції та законів України під час виконання службових обов'язків, поважати та охороняти права і свободи людини, а також забезпечувати інтереси суспільства і держави. У Положенні про заохочення в Національній поліції України, затвердженого наказом МВС України від 25.04.2019 № 317³, визначено, що «за мужність, відвагу, героїзм, особливі заслуги перед державою у боротьбі зі злочинністю, забезпеченні публічної безпеки і порядку, за бездоганну та ефективну державну службу, особливі трудові заслуги та зразкове виконання службових обов'язків, поліцейські, державні службовці та інші працівники Національної поліції України можуть заохочуватись державними нагородами України, відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України в порядку, визначеному законодавством, у тому числі цим Положенням»⁴. В наказі Національної поліції України від 23.09.2016 № 920 «Про заходи щодо укріплення службової дисципліни в органах та підрозділах Національної поліції України» закріплено такі вимоги, що «керівникам необхідно забезпечувати своєчасні та якісні проведення службових розслідувань за фактами порушень службової дисципліни та надзвичайних подій за участю особового складу»⁵. Основні правила етичної поведінки поліцейських прописані в Правилах етичної поведінки поліцейських, затверджені

¹ Положення про Національну поліцію України : постанова Кабінету міністрів України від 28.10.2015 № 877 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.

² Порядок складання Присяги працівника поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2015 № 1453 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1487-15#Text>.

³ Положення про заохочення в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.04.2019 № 317 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#n42>.

⁴ Положення про заохочення в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.04.2019 № 317 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#n42>.

⁵ Про заходи щодо укріплення службової дисципліни в органах та підрозділах Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 23.09.2016 № 920 // База даних «Портал МВС» / Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/documents/normativno-pravovi-akti>.

наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179¹. Досліджуючи даний нормативно-правовий акт, можна сказати про те, що в цьому нормативно-правовому акті немає таких понять як мораль, які б визначали моральні якості та моральні чесноти поліцейських. Проте простежуються окремі моральні норми. Так, у п. 3 р. IV вказаних Правил зазначено моральні вимоги до поліцейського і прямі заборони поліцейського у відносинах із населенням, зокрема: «поліцейський повинен бути тактовним та доброзичливим; висловлюватись відносно особи ввічливо та переконливо; до всіх потерпілих виявляти повагу, охороняти їх безпеку та право на невтручання в особисте життя». У п. 4. даного розділу сказано, що «поліцейський повинен бути коректним і не допускати застосування насильства чи інших негативних дій відносно людей». У п. 5 також визначені правила моралі, зокрема, що «з метою зменшення кількості випадків застосування поліцейських заходів примусу поліцейський повинен проявляти розсудливість, відкритість, почуття справедливості, володіти комунікативними навичками (переконання, ведення переговорів тощо), а в необхідних випадках мати керівні та організаційні якості».

Також в Правилах етичної поведінки поліцейських містяться окремі елементи моральних чеснот. Зокрема, у п. 1 р. II даного нормативно-правового акту простежуються моральні чесноти поліцейських, такі як справедливість, а також ті, які є похідними від чеснот мужності, мудрості і поміркованості, у п. 3 р. IV даних Правил зазначено бути тактовним, доброзичливим, ввічливим, проявляти повагу – це похідні від моральних чеснот мудрості й поміркованості, у п. 4 р. IV прослідковуються похідні норми від моральних чеснот поліцейських, зокрема такі як бути коректним, що є похідними від чеснот мудрості й поміркованості та бути об'єктивним від чесноти справедливості, у п. 5 р. IV відображені моральні чесноти поліцейських, такі як розсудливість, справедливість, відкритість. Отже можна сказати про те, що в Правилах етичної поведінки поліцейських містяться окремі елементи моральних чеснот поліцейських, таких як мудрість (розсудливість), справедливість, а також похідні від них – поміркованість, мужність (міцність). Однак конкретних визначень щодо моральних основ та моральних чеснот поліцейських в даному нормативно-правовому акті не має².

Варто уваги Правила поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України, затверджені наказом МВС України від 22.02.2012 № 155³, то в цьому нормативно-правовому акті окрема увага приділялась питанням моралі. Зокрема, розділ

¹ Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2016 №1179 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>.

² Там само.

³ Про затвердження Правил поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.02.2012 № 155 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-12#Text> (втратив чинність).

III зазначених Правил присвячувався моральним основам служби в органах внутрішніх справ. Так, громадянський обов'язок і моральні цінності служби в органах внутрішніх справ знайшли своє відображення в наступних вимогах, що «кожен громадянин України вступаючи на службу до органів внутрішніх справ, приймаючи Присягу, добровільно покладає на себе обов'язок служіння Українському народові й захисту демократії, законності та правопорядку»; вищим моральними цінностями працівника є захист людини, її життя і здоров'я, честі та особистої гідності, її прав і свобод; загальнолюдські цінності складають основу морального духу працівника, який усвідомлює причетність до справи захисту правопорядку; професійний обов'язок, честь і гідність працівника органів внутрішніх справ, совість, професійний обов'язок, честь і гідність є головними моральними орієнтирами на службовому шляху захисника правопорядку і складають моральний стержень особистості працівника органів внутрішніх справ»¹. Також в цьому нормативному документі були визначені такі моральні принципи щодо проходження служби в органах внутрішніх справ: гуманізм, законність, об'єктивність, справедливість, колективізм і товариство, лояльність, нейтральність, толерантність². А моральними зобов'язаннями працівника органів внутрішніх справ були: «пріоритет державних і службових інтересів над особистими у своїй діяльності; безумовне дотримання вимог законів та службової дисципліни в професійній діяльності та в особистому житті, залишаючись завжди чесним і непідкупним, не ображаючи та не принижуючи людську гідність; бути мужнім і стійким у будь-яких ситуаціях; виявляти твердість і рішучість у боротьбі зі злочинцями, застосовуючи законні і високоморальні принципи»³.

6. Акти індивідуальної дії, які видаються на підставі конкретних юридичних норм (індивідуальне регулювання). Акти індивідуальної дії – це правові акти компетентного органу або посадової особи, видані на підставі юридичних фактів і норм права, які визначають права і обов'язки, ступінь юридичної відповідальності конкретних осіб. Основною вимогою до індивідуальних актів є їх суворота відповідність правовим актам, у яких закріплюється вся специфіка управління органами поліції (накази, доручення, інструкції, положення, які видаються в межах підрозділу, органу поліції)⁴, с. 112-113. До прикладу, це можуть бути накази, які видаються в межах підрозділу (накази про заохочення, накази про притягнення до дисциплінарної відповідальності), також це можуть бути різні інструкції (до

¹ Про затвердження Правил поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.02.2012 № 155 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-12#Text> (втратив чинність).

² Там само.

³ Там само.

⁴ Безпалова О. Правове забезпечення управління органами поліції України. *Адміністративне право і процес / підприємництво, господарство і право*. ХНУВС, 9/2017. С.111-115. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/24.pdf>.

прикладу про правила внутрішнього трудового розпорядку поліцейських).

Висновки. В кінцевому підсумку констатуємо, що правове регулювання правил етичної поведінки поліцейських – це нормативний вплив на дії і поведінку суб'єктів правовідносин, з метою упорядкування правил поведінки усіх учасників правовідносин. Правове регулювання правил етичної поведінки поліцейських представляє собою ряд нормативно-правових актів, які регулюють основну правоохоронну функцію в державі та їх систему правовідносин. За юридичною силою нормативно-правових актів, правове регулювання правил етичної поведінки поліцейських становлять: 1. Конституція України; 2. Міжнародні правові акти; 3. Закони України, які містять основні організаційні аспекти діяльності поліції, принципи діяльності поліцейських, а також основні положення щодо проходження служби в поліції, в тому числі окремі етичні норми; 4. Нормативно-правові акти центральних державних органів (постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету міністрів України); 5. Відомчі нормативно-правові акти (накази, інструкції, розпорядження Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України); 6. Акти індивідуальної дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалова О. Правове забезпечення управління органами поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С.111-115. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/24.pdf>.
2. Демків Р.Я. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 34. Т. 1. С. 19-23.
3. Європейська конвенція з прав людини : закон України від 17.07.1997 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Європейський кодекс поліцейської етики Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19.09.2001 та Пояснювальний меморандум. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf.
5. Загальна теорія держави і права / Цвік М. В. та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків, 2009. 584 с.
6. Кельман М., Кельман Р. Доктринальні підходи до розкриття поняття «правове регулювання». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». № 3 (39), 2023. С.13-20.
7. Конституція України : основний закон України від 28.06.1996// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Мармаза О.І. Теоретичні аспекти регулювання як функції управління. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 7 (51). С. 462-469.

9. Невестюк С. В. Механізм цивільного процесуального регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 210 с.

10. Петрова І. П., Мулявка Д. Г. Нормативно-правове регулювання організації і діяльності міліції України : монографія. Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2005. 176 с.

11. Поліцейська деонтологія: навчальний посібник / за заг. ред. В. Я. Марковського. Львів: ЛДУВС, 2020. 316 с.

12. Положення про заохочення в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.04.2019 № 317// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#n42>.

13. Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету міністрів України від 28.10.2015 № 878 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>.

14. Положення про Національну поліцію України : постанова Кабінету міністрів України від 28.10.2015 № 877 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.

15. Порядок складання Присяги працівника поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2015 № 1453// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1487-15#Text>.

16. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.

17. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 № 1700-VII// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

18. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2016 № 1179 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>.

19. Про затвердження Правил поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.02.2012 № 155 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-12#Text> (втратив чинність).

20. Про заходи щодо укріплення службової дисципліни в органах та підрозділах Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 23.09.2016 № 920 // База даних «Портал МВС» / Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/documents/normativno-pravovi-akti>.

21. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

Стаття надійшла до редакції 30.08.2024

Lesya Ya. MASYUK,

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

LEGAL REGULATION OF RULES OF ETHICAL BEHAVIOR OF POLICE OFFICERS AND THE PLACE OF ADMINISTRATIVE LEGISLATION IN IT

In the scientific article, a comprehensive review and elaboration of the existing theoretical and scientific achievements regarding the legal regulation of the rules of ethical behavior of police officers and the formulation on this basis of the appropriate classification according to the legal force of normative legal acts were carried out. It has been proven that the legal regulation of the rules of ethical behavior of police officers is a normative influence on the actions and behavior of the subjects of legal relations, with the aim of regulating the rules of behavior of all participants in legal relations. The legal regulation of the rules of ethical behavior of police officers is a series of legal acts that regulate the main law enforcement function in the state and their system of legal relations. According to the legal force of normative legal acts, the legal regulation of the rules of ethical behavior of police officers is: 1. The Constitution of Ukraine; 2. International legal acts; 3. Laws of Ukraine, which contain the main organizational aspects of police activity, the principles of police activity, as well as the main provisions regarding police service, including separate ethical norms; 4. Normative and legal acts of central state bodies (resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine, decrees of the President of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine); 5. Departmental normative legal acts (orders, instructions, orders of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the National Police of Ukraine); 6. Acts of individual action.

Key words: *legal regulation, rules of ethical behavior, professional and ethical requirements, police officer, administrative legislation.*